

Het Heilig Oliesel (2)

De olievoorraden van de wereld drogen op. Wat er nog voorhanden is, zal steeds duurder worden verkocht. Bush c.s. willen voorkomen dat de welvaart in de Westerse wereld afhankelijk wordt van een paar feodale families in het Midden-Oosten.

Stan van Houcke

'De verborgen hand van de markt zal nooit werken zonder een verborgen vuist. McDonalds kan niet floreren zonder McDonnell Douglas, de ontwerper van de F-15', zo omschreef Thomas Friedman het uitgangspunt van de Amerikaanse buitenlandse politiek. De vooraanstaande columnist van de *New York Times* voegde er tevreden aan toe: 'De verborgen vuist die de wereld veilig houdt voor de technologie van Silicon Valley heet het Amerikaanse Leger, Luchtmacht, Marine en het Mariniers Korps.' Op zijn beurt verklaarde een andere Amerikaanse strategische denker, Stephen Pelletiere: 'Het draait om de olie, maar u moet weten binnen welke context. Het is niet zo dat de Verenigde Staten de olie van Irak fysiek moeten bezitten, het is dat de Verenigde Staten het vruchtgebruik, de *heerschappij* over de olie moeten hebben. Want als het die zeggenschap er niet over heeft, dan heeft het geen greep op OPEC en kan het de wereld-olieprijs niet bepalen. Daarnaast: als Amerika de Iraakse olie niet beheerst, als de Irakezen er de *heerschappij* over hebben, dan zullen de Irakezen ervoor zorgen een regionale supermacht te worden en dat zal botsen

met de Amerikaanse belangen in de Golf.' Met deze feiten als achtergrond voorspelde Pelletiere al meer dan een jaar geleden een Amerikaanse invasie in Irak. Als voormalig hoofd van de sectie Irak van de CIA en emeritus hoogleraar Nationale Veiligheid van het Army War College weet Pelletiere uit eerste

'Generaal Franks opdracht was: toegang verschaffen tot de oliebronnen'

hand wat de drijfveren zijn achter de Amerikaanse energiepolitiek. Centraal daarbij staat de snel toenemende Westerse afhankelijkheid van olie uit de OPEC-landen. Volgens de National Energy Policy Development Group van het Witte Huis, met aan het hoofd vice-president Cheney, is sinds 1985 de Amerikaanse olie-import verdubbeld en zal tegen 2020 tweederde van zijn benodigde olie moeten worden ingevoerd, waardoor 'de Golf de voornaamste focus van de internationale energiepolitiek van de Verenigde Staten [zal] zijn', aan-

gezien 'een aanzienlijke inkrimping van de wereldwijde olievoorziening onze economie ernstig zou treffen...onze buitenlandse en economische politiek ingrijpend zou beperken.' In het kader daarvan sprak het Congres met generaal Tommy Franks, commandant van de Amerikaanse troepen in het Perzische-Golfgebied, om vervolgens te concluderen dat het verschaffen van de 'toegang tot energiebronnen' in die regio zijn voornaamste taak is. Vooruitlopend daarop heeft de VS in de jaren negentig in acht olielanden militaire bases aangelegd.

Welvaart afhankelijk van OPEC
Hoe vitaal de onbelemmerde oliestroom uit dat gebied is blijkt uit de feiten. Tot het einde van de jaren zestig beheersten zeven Westerse concerns de hele aardolie-industrie. Maar toen begon het ene na het andere olieproducerende land zijn aardolievoorraden te nationaliseren. Bovendien werkten ze steeds nauwer samen binnen de in 1960 opgerichte OPEC, met als gevolg dat zij de prijs van 's werelds meest vitale grondstof gingen bepalen. De consequenties van die machtswisseling werden in 1973 pijnlijk merk-

baar toen na de Jom Kippoeroorlog de Arabische OPEC-landen de prijs van een vat olie met zeventig procent verhoogden, waardoor de meeste Westerse naties in een economische crisis belandden. Inmiddels is – gezien vanuit het perspectief van de rijke industrielanden – de situatie nog meer verslechterd, aangezien de wereldolievoorraden binnen afzienbare tijd hun hoogtepunt bereiken en er van dan af aan steeds minder olie op aarde zal zijn. Een van de deskundigen die daarop wees is Kenneth Deffeyes, emeritus hoogleraar van de Princeton Universiteit, adviseur van de olie-industrie en jarenlang werkzaam geweest op het onderzoekslaboratorium van Shell in Houston. Twee jaar geleden verscheen zijn boek 'Hubbert's Peak. The Impending World Oil Shortage', waarin hij schreef over de oliegeoloog King Hubbert, die aan de hand van een door hem ontworpen model al in 1956 voorspelde dat de Amerikaanse olieproductie begin jaren zeventig zou pieken. De VS zou vanaf dat moment olie moeten gaan importeren. Zijn berekening kwam precies uit. Deffeyes constateert dat 'rond 1995 verschillende analisten de methode van Hubbert begonnen toe te passen op de wereldproductie, en de meesten van hen schatten dat het piekjaar voor de olie op aarde tussen 2004 en 2008 zal zijn.' Een conclusie die gedeeld wordt door Colin Campbell, afgestudeerd in Oxford en veertig jaar lang als exploratiegeoloog werkzaam geweest in de olie-industrie, auteur van 'The Coming Oil Crisis.' Als gerespecteerd wetenschapper vroeg het Britse Lagerhuis hem in 1999 een lezing te geven over zijn vakge-

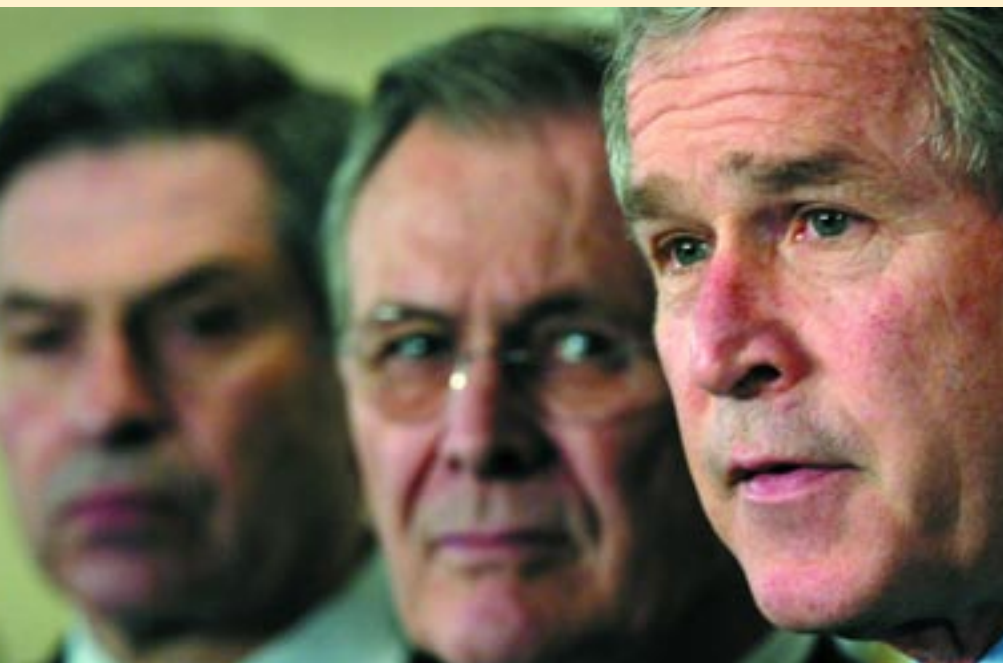
bied. Campbell waarschuwde de parlementsleden dat rond 2008 de aardoliereserves over hun hoogtepunt heen zijn en dat 'de productie dan haar onvermijdelijke...afname zal beginnen met ongeveer drie procent per jaar. Toenemende tekorten zullen ontstaan, landbouw en transport zullen ernstig getroffen worden. De wereldwijde markt zal aan een eind komen door hoge transportkosten.'

Hij attendeerde zijn gehoor erop dat het vinden van nieuwe olievelden in de jaren zestig piekte en dat 'we nu

maar één vat vinden voor elke vier vaten die we verbruiken', met als resultaat dat de welvaart in ons deel van de wereld volledig afhankelijk wordt van de elf OPEC-naties, waar 77 procent van alle oliereserves liggen. Maar liefst 67 procent van die olie ligt in slechts vijf landen in het Midden-Oosten. Campbell waarschuwde het Britse parlement dan ook dat binnenkort 'de landen in het Midden Oosten...beseffend dat ze geen competitie hebben, zich vrij zullen voelen om veel hogere prijzen op te leggen...Ik vind het absurd

[foto's] WFA/Reuters

Bush met (v.l.n.r.) Wolfowitz en Rumsfeld

dat het beheer over het uitputten van de wereldvoorraad van de meest belangrijke brandstof over wordt gelaten aan een paar feodale families in het Midden-Oosten. De regeringen die de olie afnemen zouden zich moeten realiseren waar hun belangen liggen.'

Het oorlogsmotief

Vanuit deze achtergrond is het Amerikaanse en Britse militaire optreden in Irak te verklaren. Kon de VS tot begin jaren zeventig nog zelf in zijn oliebehoefte voorzien, nu moet het al 55 procent importeren. Daarmee wordt 's werelds machtigste staat steeds afhankelijker van de OPEC-landen, op Venezuela na allemaal naties met een overwegend islamitische bevolking. In 1998, tijdens het presidentschap van Clinton, bepleitte een groep neoconservatieven in een brief aan het Congres voor militair ingrijpen. 'We moeten voorbereid zijn om die macht te gebruiken om

onze vitale belangen in de Golf te beschermen – en zondig, moeten we helpen Saddam ten val te brengen.' De brief was ondertekend door

'Vier procent van wereldbevolking slurpt een kwart van alle olie op'

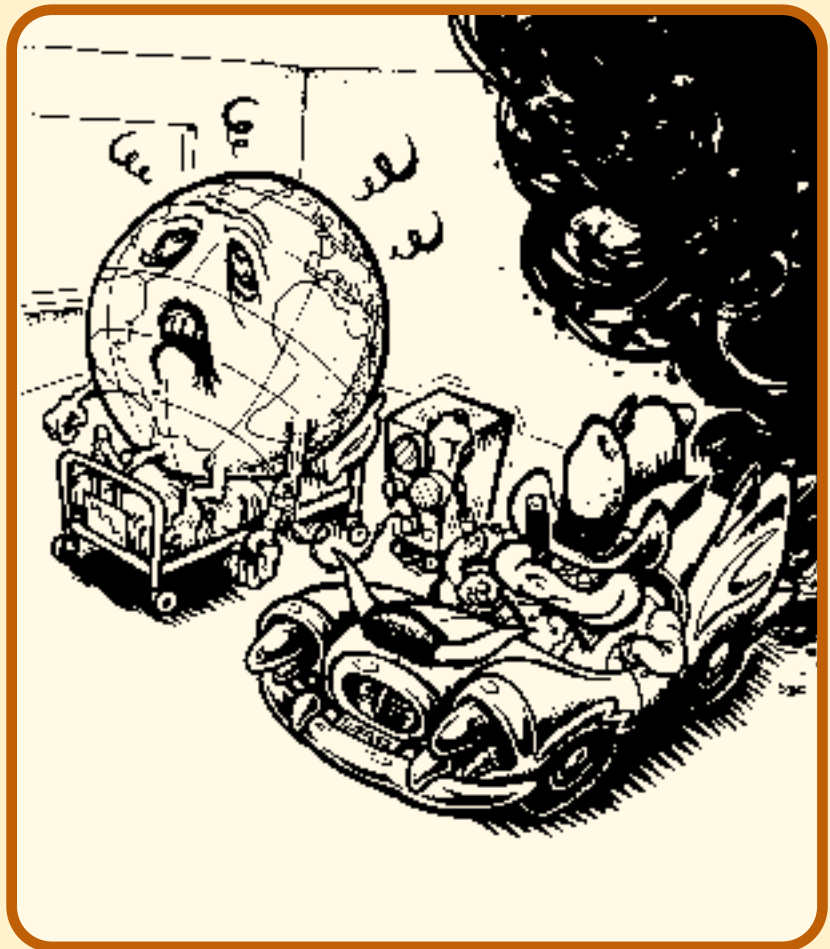
de huidige vice-president Cheney, de huidige minister van Defensie Rumsfeld, de huidige onderminister van Defensie Wolfowitz, de huidige onderminister van Buitenlandse Zaken Armitage, plus een aantal leidinggevende functionarissen uit de olieindustrie, en tenslotte de voormalige onderminister van Defensie en huidige voorzitter van de Raad voor Defensiepolitiek van het Pentagon Richard Perle, die in 1996 samen met drie andere vooraanstaande joodse Amerikanen het

rapport 'A Clean Break' schreef, over 'een Nieuwe Strategie voor het Veilig Stellen van het Rijk', waarin de toenmalige Israëliëse premier Netanyahu werd geadviseerd de Oslo-akkoorden te verwerpen en de West Bank en Gaza onmiddellijk te annexeren. Daarnaast pleitten deze lieden voor het elimineren van Saddam Hoessein als eerste stap op weg naar het omverwerpen van de regeringen van Syrië, Libanon, Saoedi-Arabië en Iran. Kortom: de machtige olielobby en de pro-Israël-lobby hadden elkaar gevonden in een gemeenschappelijk streven: het verwijderen van Saddam Hoessein. December 1999 verscheen het beleidsstuk 'Een Nationale Veiligheidsstrategie voor een Nieuwe Eeuw', geschreven voor het Witte Huis. In de introductie wordt meteen gedefinieerd hoe breed het begrip 'nationale veiligheid' is, namelijk 'de economische welvaart van onze samenleving', waaraan wordt toegevoegd dat 'we zullen doen wat we moeten doen om deze belangen te verdedigen...gebruik makend van onze militaire macht unilateraal en resoluut'. Donald Losman, hoogleraar economie aan de National Defence University, die onder het ministerie van Defensie valt, constateerde dan ook dat 'Amerika bereid is om militaire macht te gebruiken om economische doelen te bereiken...Dergelijke motieven en rationalisaties...worden vandaag de dag aanvaard als onderdeel van onze eigen nationale veiligheidsstrategie. In het 'nationale veiligheids'-document van 1997 werd 'de vrije stroom van olie' niet alleen als essentieel beschouwd, maar het moest ook nog tegen 'redelijke prij-

zen' zijn.' Nog voor de aanslagen van 11 september 2001 schreef de nationale inlichtingenraad, een coalitie van verschillende Amerikaanse veiligheidsdiensten, in een nota dat als gevolg van de globalisering het terrorisme zal toenemen door de steeds breder wordende kloof tussen arm en rijk, waardoor spanningen en chaos zullen toenemen en geweld tegen de Verenigde Staten. De geheime diensten waarschuwen tevens dat olie uit de Perzische Golf steeds belangrijker wordt en Amerika er daarom de heerschappij over moet hebben. Het probleem wordt steeds nijpender, want met slechts 4 procent van de wereldbevolking verbruikt de VS meer dan 25 procent van alle geproduceerde olie.

Verslaafd aan olie

Onmiddellijk na het aantreden van de regering-Bush publiceerde de Amerikaanse Raad voor Buitenlandse Betrekkingen het rapport 'Strategische Energiepolitiek voor de 21^e eeuw', waarin wordt aangedrongen op militaire interventies om de olie en gasvoorziening veilig te stellen. Gewezen wordt op het feit dat de Amerikaanse olievoorraden uitgeput raken en het eind van goedkope olie al in zicht is. De raad adviseert de president om het Pentagon zitting te laten nemen in de National Energy Development Group. Precies twee maanden na de aanslagen van 11 september spelde *The Economist* het allemaal nog eens een keer uit. Het tijdschrift voor het internationale zakenleven verscheen met een coverstory onder de titel 'Verslaafd aan olie, een gevaarlijke verslaving', waarin beschreven wordt hoe Osama bin Laden ooit eens opgemerkt had dat olie 144

[Illustratie:] Marcel Ruyters

dollar per vat zou moeten kosten, meer dan vier keer zo hoog dan de huidige prijs, wat al als extreem duur wordt gezien. In het artikel stelt *The Economist*: 'Een paar jaar geleden publiceerde de leider van de Al-Qaidaterroristen een nauwelijks opgemerkte proclamatie over energiepolitiek. Daarin beschuldigde hij de Verenigde Staten van "de grootste diefstal in de geschiedenis" door zijn militaire aanwezigheid in Saoedi-Arabië te gebruiken om de olieprijs laag te houden. In zijn opinie is die diefstal opgelopen tot een bedrag van 36 biljoen (36 duizend miljard) dollar. Hij stelde dat Amerika iedere moslim ter wereld nu 30.000 dollar schuldig is, een bedrag dat steeds verder oploopt...

Amerika ging er tot nu toe vanuit dat als een vijandige groepering of regime de olievelden in het Midden-Oosten overnam, het dan zijn troepen zou sturen om de onruststokers te verpletteren om op die manier de olie te beschermen. Maar op dit moment zouden die terroristen nucleaire wapens kunnen hebben die ze tegen de Amerikanen inzetten of tegen de olievelden zelf.' Daarbij speelt nog een zaak. 'Omdat de wereld zo afhankelijk blijft van olie...kan het geen enkele verstoring in de bevoorrading dulden. En de mogelijkheid van een dergelijke bevoorradingsschok is in de komende paar decennia groot.' Op dit moment schommelt het aandeel van OPEC in de wereldwijde olie-

export rond de veertig procent. Om de prijs relatief hoog te houden pompt Saoedi-Arabië, de grootste producent, aanzienlijk minder op dan het zou kunnen. 'Aangezien de wereld doorgaat met het uitputten van de olie uit niet-OPEC-landen zal het [OPEC-] aandeel dramatisch stijgen – en parallel daaraan, de macht over de markt van die regimes in het Midden-Oosten. Deze dreiging is

meeste grote velden nu voor zeventig tot negentig procent uitgeput... Het beroep op OPEC zal de komende twintig jaar dramatisch stijgen', aldus *The Economist*. Vandaar dat al vanaf het begin van de jaren negentig in officiële Amerikaanse uitspraken en overheidsrapporten aangedrongen wordt om zo nodig met militair geweld de heerschappij over de olie te herstellen.

Cheney was directeur van Halliburton, 's werelds grootste oliedienstverleningsmaatschappij. Condoleezza Rice, de nationale veiligheidsadviseur was een directeur van Chevron. Als afscheidscadeau werd onder andere een supertanker naar haar vernoemd. Minister van Handel Don Evans was een directeur van de oliemaatschappij Tom Brown Inc., en van Sharp Drilling, een aannemersconcern dat voor oliemaatschappijen werkt. Gale Norton, minister van Binnenlandse Zaken was bedrijfsadvocate en vurig pleitbezorgster van olieboringen in beschermde natuurgebieden. Minister van Energie, Spencer Abraham toonde zich als senator tegenstander van maatregelen om olieverslindende luxe terreinwagens aan bepaalde regels te binden. Daarnaast was hij voorstander van het bezuinigen op onderzoek naar duurzame energie en was hij voor het afschaffen van de federale belasting op benzine.

Hoewel het Amerikaanse bedrijfsleven altijd al politici kocht, was ditmaal vooral de olie en energiesector succesvol. Zo was het energieconcern Enron, door grootschalige corruptie failliet gegaan, de grootste financier van de politieke ambities van het koppel Bush/Cheney. Dat het om grote bedragen gaat blijkt wel uit het feit dat Halliburton sinds 1992 meer dan 1,6 miljard dollar in verkiezingscampagnes van Congresleden investeerde. Tijdens zijn vijfjarig directeurschap van deze maatschappij ontving vice-president Cheney 45 miljoen dollar aan honorarium en aandelen. Daarnaast ontving hij als afscheidsgift twintig miljoen dollar in de vorm van extra aandelen in dit oliedienstverle-

Werknemers van de Doura-raffinaderij bij Bagdad demonstreren tegen de oorlog (7 maart 2003)

met name acuut voor Amerika, dat tegelijkertijd de grootste olieverslinder is en de facto garant staat voor de oliebevoorrading van zijn bondgenoten...Zelfs korte termijn verstoringen kunnen de wereld-economie totaal verwoesten...De opzienbarende golf van olievondsten in de jaren zestig en zeventig in niet-OPEC-landen in de Noordzee, Alaska en andere plaatsen heeft geholpen als tegenwicht voor de OPEC-macht om de prijs te bepalen. Maar deze grote olievelden staan op het punt...van snelle afname. In de Noordzee bijvoorbeeld zijn de

Belangen van de haviken

Pas na het aantreden van de regering Bush werden deze dringende oproepen in praktische politiek omgezet. En dat is niet verwonderlijk. Het publieke en het privé-belang vielen nu volledig samen. Na het bekend worden van de samenvatting van de nieuwe Amerikaanse regering concludeerde het vaktijdschrift *Oil & Gas Journal*: 'Gezien vanuit het perspectief van de [olie-] industrie, kan de casting van de hoofdrollen niet beter zijn.' President Bush komt net als zijn vader uit de olie-industrie, vice-president

ningsbedrijf, waardoor zijn persoonlijk vermogen direct gekoppeld is aan de stijging of daling van de aandelenkoersen van Halliburton, dat nog in 1998 voor 23 miljoen dollar werkzaamheden uitvoerde voor het regime van Saddam Hoessein. In een tijd dus dat de Verenigde Staten in het kader van de sancties de uitvoer van bijvoorbeeld medicijnen naar Irak saboteerden. Na het verdrijven van de dictator zullen de investeringen verveelvoudigen in verband met de wederopbouw van de Irakese olie-industrie. Hetzelfde persoonlijke belang heeft ook Bush junior, die aandelen bezit in de wapenfabrikant General Electric, de olie-maatschappijen ExxonMobil, Pennzoil en Tom Brown Inc. Vooral 's werelds grootste olieconcern ExxonMobil zal na de regimewisseling naar verwachting miljarden concessies in de wacht slepen. De aandelenkoersen van deze concerns zullen zodoende stijgen en daarmee de winstuitkeringen aan de Amerikaanse president en vice-president.

De Saoedische elite

In 1913, in de tijd dat de Britse marine, waarmee het koloniaal imperium in stand werd gehouden, van kolen op olie overschakelde, adviseerde de Britse Koninklijke Commissie dat 'we de eigenaren moeten worden, of in elk geval de heerschappij over tenminste een deel van de oliebronnen die wij nodig hebben.' Binnen een decennium bezat Groot-Brittannië de olievelden van Mesopotamië. Acht decennia later verklaarde tegenover de *Washington Post* William Looney, brigadier-generaal van de Amerikaanse luchtmacht die de bombar-

dementscampagne tegen Irak leidde: 'Ze weten dat wij hun land bezitten...wij dicteren de manier waarop zij leven en spreken. En dat is wat Amerika zo groots maakt. Het is een goede zaak, want er zit daar veel olie die we nodig hebben.' De voormalige presidentskandidaat van de Amerikaanse Groene Partij, Ralph Nader, onderbouwde deze noodzaak nog eens met cijfers: 'De VS verbruikt op dit moment 19,5 miljoen vaten per dag, oftewel 26 procent van de dagelijkse wereld-

'Nationale veiligheid, dat is welvaart voor de Amerikanen'

wijde olieconsumptie...De Verenigde Staten [moeten] 9,8 miljoen vaten per dag [importeren], oftewel meer dan de helft van de olie die we verbruiken...De veiligste manier voor de Verenigde Staten om hun overweldigende afhankelijkheid van olie te waarborgen is de heerschappij te hebben over de 67 procent van de bewezen oliereserves op aarde, die onder het zand van het Perzische Golfgebied liggen. Alleen al Irak bezit bewezen voorraden van 112,5 miljard vaten, ofwel 11 procent van 's werelds resterende reserves...Alleen Saoedi-Arabië heeft meer.' De auteur Norman Mailer merkte over deze cijfers op: 'Ik zou daaraan willen toevoegen dat zodra Amerika eenmaal Irak bezet, het Saoedi-Arabië en de rest van het Midden-Oosten in een wurggreep heeft'. Daarbij speelt nog het volgende mee. Na de aanslagen van 11 september bleek dat vijftien

van de negentien terroristen de Saoedische nationaliteit bezaten en Riyadh weigert sindsdien serieus mee te werken aan Amerikaans onderzoek naar de achtergronden van deze mensen. Die weigering is niet vreemd. Volgens de *Sunday Times* blijkt uit documenten, die aan een Amerikaanse rechter zijn voorgelegd, dat leden van de Saoedische koninklijke familie in het verleden tenminste driehonderd miljoen dollar aan Al-Qaida en de Taliban hebben betaald als protectiegeld, om te voorkomen dat Saoedi-Arabië doelwit zou worden van aanslagen. Bovendien sympathiseert een deel van de Saoedische elite met de opvattingen van de terroristen. Een greep op de Irakese olie betekent dat Saoedi-Arabië weer gedwongen kan worden om mee te werken aan het in stand houden van de Amerikaanse belangen. Intussen heeft het Amerikaanse ministerie van Financiën de rekeningen bevroren van honderdvijftig Saoedische bedrijven, particulieren en liefdadigheidsfondsen die verdacht worden van het financieren van terrorisme.

Deel 3 in de volgende editie van de Humanist. Hoe de regering Bush de oliebelangen van de familie Bush behartigt. Waarom Saoedi-Arabië in twintig jaar tijd van een schatrijk een straatarm land werd en daarom niet langer meer als buffer kan fungeren voor een te hoge olieprijs. Waarom Ryad in de ogen van Amerikaanse beleidsbepalers 'het centrum van het kwaad' is. De nauwe banden tussen de families Bin Laden en Bush. Hoe de Irakese olie gebruikt zal worden om de macht van OPEC te breken. En hoe meer dan een half miljoen Irakese kinderen werden opgeofferd om de Amerikaanse oliebelangen te beschermen.